

ЉУБОДРАГ ПОПОВИЋ

**ЧАЧАК ОЧИМА САВРЕМЕНИКА У ПРВОЈ
ПОЛОВИНИ XIX ВЕКА**

Љубодраг Поповић
УУ 11000 Београд
архивски саветник

UDK: 949.711"18"

У богатој историји овога града дешавало се доста догађаја особито значајних за напредак у постустаничкој Србији XIX века. Њих је велики број, но ми ћемо се овом приликом зауставити само на две, са надом да ћемо у следећим прилозима изнети још више.

Ова два о којима се излаже су „Конаци господара Јована” и „Попис чачанског округа” из 1853. године.

Конаци господара Јована

Јован Обреновић, брат Милоша Обреновића, за време „свог чиновдејствовања” у Рудничком и Чачанском крају за своје обитавање изградио је два конака, један у Брусници а други у Чачку.

Онај у Брусници је после свога одласка из овог места успео да прода 1835. године, а овај у Чачку, и поред настојања од 1838. па до 1847. године, није успео.

Овим прилогом желимо да изпесемо пита смо у истраживањима о „конацима” успели да дознамо.

Брусница

Прикупљајући Ђурђевски порез у месецу јуну 1836. године, Исправничество окружија Рудничког поставило је Управителном совјету питање „за одкупљени бивши дом Његовог Сијателства Дивизионог Генерала и Моравско-подринско Војеног Конменданта Јована Теодоровића Обреновића за Исправничество овдашње”. Оно је на основу питања постављеног од стране среских старешина „оћедули и коликоће-ду сад уз овај Порез за исплатити га прирезати.”¹

Пошто није знало за колико је ово здање „пресечено” Исправничество је питало Совјет за даљи поступак. Добивши овај акт, Совјет је одмах, 13. јуна 1836. проследио кнезу Милошу о овом писму, молећи га да он у овој ствари „настављеније” да.

Одговарајући на ово писмо Совјета, кнез је писао: „...Јављамо да је кућа она са свима припадностима (са свим осталим деловима) њенима узета за 2.500 талира, и препоручујемо Управителиону совјету, да Исправничеству Рудничком наложи, да оно при садашњему купљењу пореза удари прирез, на сваку главу порезску у целом Окружију по један цванцик, и да о њему тачан рачун води, па кад буде прирез покупљен, да га брату Јовану у име одкупа дома преда. Исто тако имаће поступити Исправничество и у време купљења другог пореза, и прирез кој се покупи брату Јовану предати, и тако нека поступа оно дотле, докле се Дом не исплати.”

На крају овог писма он је, вероватно изнервиран ставом Исправничества, написао да „кад је та погодба чињена, био је ту и Исправник и Членови Исправничества Рудничког, и они морају сећати се, како је најпре та кућа прецењена била за 3.000 талита, па смо Ми одбили 500, и остало је за 2.500, о чему им није требало ни питати више никако.”²

У писму упућеном Исправнику Радоју Бинићанину, Совјет је поновио Милошев одговор и закључио: „По овому долази Совјет Исправничеству поручити, да оно држећи се смисла гореизложеног Височај-

1. АС, ДС, II А ф III р. 25/836.

2. АС, ДС, II А ф III р. 25/836.

шег налога и одговори срезским старешинама на питање њино, и пошто му они тај прирез донесу нека га Оно од пореза одели, и пославши порез овамо, Казначејству, покупљени прирез његовому Сијатељству Господар Јовану преда, тако поступати имајући, дакле цео Дом се не исплати.”

Поступајући по налогу Исправничества, Марко Ракић, капетан среза Качерског, упутио је 18. новембра 1836. године следеће писмо: „По налогу Вашег Сијатељства Нашег Милостивог Господара од 14. т. м. у смотренију Новаца за конак брусничкиј разрезати по Срезу Качерском на сваку порезену главу по 2 цванцика, покупио сам које и пошаљем Вашему Сијатељству покупљени у Срезу Качерском на сваку главу по 2 цванцика на 1414 1/2 глава 2.829 цванцика.”³

Овако као што је поступио Ракић, вероватно су поступиле и остале среске старешине, но на нашу жалост нисмо могли наћи документа о томе.

Чачак

Петар Лазаревић из Карановца (Краљево) упутио је 20. марта 1835. године Јовану Обреновићу писмо следеће садржине:

„Ваша Светлости

Милостиви Господару

Милостиво Писмо наложено дошломме да вам пратим Гога (Зидара) за постављење темељ конака у име Божије које Намеравате Градити и по учињеном нам налогу шиљем 10 Гога који су дошли 17-го овог месеца овди у Карановац.”⁴

Гоге су биле веома вредне, јер је Конак већ у септембру 1835. године био при крају градње. То се види из писма које је Јован Обреновић послао „Сулу” (Вулу Трифуновићу) у Крагујевац.

У писму Јован је писао: „Јоште мије за нови конак мој недостаало стакла за пенцере.” Из овог разлога молио је он Вула Трифуновића да му код трговаца тамошњих нађе 2 сандука стакла и купи их за његов рачун. Он је молио да „што дуилије стакло бити може, а најпосле ако дупле нема, а оно како се добити може.” Сем овога он је још тражио да му се за „13 врата тринаест алки жути које се на врата прекују на сре-

3. АС, КК XIV [Јован Обреновић] број 1311.

4. АС, КК XIV бр. 511).

ди те се с њима повуку врата и затварају.” На крају, као додатак свему, он је захтевао „10 алки мало мањи такођер жути за долапе.”⁵

За све ове набавке он је послао „човека с коњом” који је то имао да однесе у Чачак. Набављач је исто тако имао да од трговца узме „конту” и пошаље му је „да знадем шта остајем за такове дужан.”⁶

Тако се конак Јована Обреновића спремао за функционисање крајем 1835. године.

У књизи „Чачак и Горњи Милановац 1815-1965”, издатој у Чачку 1968. године, а коју је приредио др Бранко Перуничкић, стоји за документа, изнета на странама 437-439, да је то „Извештај о погодби куће Јована Обреновића у Чачку и списак добара купљених од њега.” Овакав наслов могао би да завара корисника и наведе на погрешан пут. Пошто предмет о овој ствари није дат у целини, већ само делимично, сматрамо да смо дужни да изнесемо ради правилног закључка целину радње везану за једну од најстаријих зграда у Чачку познату под именом „конак господара Јована Обреновића.”

О чему се заправо ради.

После познатих догађаја везаних за буну присталица кнеза Милоша у 1839. години, Јован Обреновић је по судској пресуди изреченој од стране „Чрезвичайног суда” морао да напусти Чачак и пређе у Београд. Његов конак у томе граду остао је упражњен.

За новостворене установе формиране на основу тзв. „Турског устава” био је потребан простор за обављање свакодневне делатности. Суду и начелству, органима власти, био је потребан „радни простор”, а он се по мишљењу „Правитељства” налазио у испражњеној кући Јована Обреновића. Овај се простор могао добити откупом наведене зграде.

Сазнавши жеље чачанских органа власти, Почечитељ внутрених дела ступио је у контакт са Јованом Обреновићем. У усменом разговору ове двојице испољене су обостране жеље, Јованова да кућу прода, а Попечитеља да је купи.

У том смислу је и „Правитељство”, преко Попечитељства внутрених дела, 27. октобра 1839. године упутило писмо Начелству округа чачанског. У писму је стајало да пошто „Правитељство” има намеру да кућу Господара Јована Обреновића која се налази у Чачку, у споразуму са њим откупи, потребно је претходно извршити њен преглед и о стању зграде обавестити Попечитељство. Начелство је имало задатак

5. Ормане, *Српски рјечник исцумачен немачкијем и латинскијем ријечима* скупио га и на свијет издао Вук Стефановић Караџић, Београд, 1898, стр. 135.

6. АС, КК-ХIV бр. 682.

да „речену кућу, простор авлије и к њој принадлежеће зграде прошири, цело стање њено садашње добро спровидивши с назначенијем од каквог је материјала она почињена, с колико соба и други преграда, које је величине и дужине свака соба и сва кућа с простором авлије, и од каквог су материјала остале зграде направљене, опште и заједно са мњењем сваки, колико би она према том стању данас вредила, Попечитељству овом даљег ради поступка достави.”⁷

Поступајући по наведеном наређењу, Начелство је саставило комисију за преглед и процену куће. У њој су према одлуци начелника били од стране начелства он и казначеј а по договору од стране Суда председник и члан Васа Симић.⁸

Ова комисија је „истој кући отишавши спровидила које је цело стање њено.” О томе је сачинила детаљан опис и послала га Попечитељству.⁹

У продужетку начелство је саопштавало да чланови комисије „нису могли собе у коначима шацованим премерити”, јер су се кључеви налазили код Јована, а овај је у Београду. Чланови комисије су „по знању својем и спољашњем мерењу и прегледу ове конаке с стајама њиовим описали”.

А „што се вредности спрама њеног стања тиче, које Високославно Попечитељство од Началничества мњење захтева, данас да би од прилике 50.000 чар. гроша вредило”, дала је своје мишљење комисија.

Закључујући свој извештај 9. новембра 1839, начелство је писало да „особито и једна ливада која је с конаком скопчане наоди се, која је 100 дуката цесарска у вредности, иако се не откупи мораће да јој се штета од конака свагда причињавати.”¹⁰

Међутим, описујући „Конак стариј”, Комисија је вероватно из незнања дала и једну погрешну констатацију. Говорећи о њему, она је тачно констатовала да је био грађен за муселима, али је погрешно навела чињеницу да је новац, пошто је он продат Јовану Обреновићу за 3.000 гроша, незнано куда отишао, рекавши да ови „новци куд су од њега употребљени не знасе”¹¹ но ситуација са овим новцем је била сасвим другачија.

7. АС, МУД, П ф П р. 144/840.

8. Начелник Милосав Перуничкић, казначеј Сима Молеровић, председник суда Милош Тајсић. Љубодраг Поповић: *Шемаџизам Кнежевине Србије 1839-1851*, Архив Србије, Београд 1999, стр. 91 и 185.

9. Опис се овде не даје, јер је већ изложен у наведеној књизи у целини.

10. АС, МУД, П ф. П р. 144/840.

11. АС, МУД, П ф П р. 144/840.

Шаљући своје писмо 12. јуна 1836. године Управителном Совјету Исправничество окружија Чачанског га је обавештавало да „Његово Сијатељство Дивизиониј Генерал и Воениј командант Моравско-Подрински Милостиви господар Јован Т. Обреновић, изволео је под 27. маја т. г. по Секретару свом 3.000 гроша Исправитељству Окружија послати, за јацију, коју је вилајет нанео градећи стариј конак Муселима у Чачку, кој је потом Његовом Сијатељству подигао; из узрока тог дакле што је његово Сијателство све на онај конак из своје собственности окром јације коју је вилајет нанео, потрошио благоволио је и ову исплатити.”¹²

У даљем тексту, говорећи о овом новцу, исправник Димитрије Маџаревић је јављао Совјету да „Његово Преосвеиенство Г-дин Епископ Ужичкиј Никифор поискавао је паре ове да би се за грађење школе која се сад у Чачку, гради употребиле. Немајући никаквог упутства шта да са овим новцем чини, исправник је молио Совјет за „упутство” како ће предпохваљеним парама поступити.”

И сам Совјет није знао како да поступи, па је 22. јуна упутио ово писмо Кнезу, пишући да „исто тако немогући ни Управителни Совјет без припита Ваше Светлости овому предмету решенија дати, подноси га највећом покорностију Вашој Светлости на милостиво решеније.”¹³

Одговор на ово писмо нисмо нашли међу постојећим документима, али знајући све особине кнеза Милоша, овај новац није свакако могао нестати, „испарити”, већ је вероватно употребљен за оно што је и Епископ тражио.

По добијеном одговору о стању Јованове куће, Попечитељство је 18. новембра 1839. г. упутило писмо Намесништву. У њему је оно писало да „не могући по истому предмету без височајшег наставленија даље поступити, доставља Попелитељство внутрених дела ствар благоуређенију Предпохваљеном Наместничеству.”

Одговор тројице намесника, Аврама Петронијевића, Јеврема Обреновића и Томе Вучића Перишића, стигао је убрзо. Они су у писму Попечитељству писали „били истиј Г. Јован пристао на ону прецену куће, коју је Началничество Окружија Чачанског учинило, и за то, ради скончанија предмета овог, нека Попечитељ внутрени дела ступи о том у споразуменије с реченим Г. Јованом и отговор његов нека нам саобшти.”¹⁴

12. АС, ДС, П А ф III р. 25/836.

13. АС, ДС, П А ф III р. 25/836.

14. АС, МУД, П ф II р 144/840.

Поступајући по овом налогу, Попечитељство је послало свог секретара Јована Николића да са Јованом о овој ствари разговара. Упитан да ли пристаје на процену коју је у вези са кућом и осталим зградама учинило Начелство, он је одговорио да не пристаје, рекавши да је ову процену извршио Перуничкић „кога он за свог највећег злотвора држи”. По Јовановим речима само ова двоспратна кућа га је коштала више од 75.000 гроша, те када би му Правитељство за ову кућу и остале зграде које се налазе у сачињеном попису „100.000 гроша чаршијских, на коју цену он пристаје, платило, да би на штети, у соразмерију саме вредности, био”.

Пошто се нашло у оваквој „пат позицији”, Попечитељство је одустало од даљих преговора, и на томе се овај покушај завршио.

По ступању на престо, кнез Михаило је вероватно прегледао и пословање Намесништва. Међу актима његовим на које није стигао одговор био је и проблем са кућом Јована Обреновића у Чачку. У вези с тим је по кнежевском налогу његов „Представник” Аврам Петронијевић 30. марта 1840. године упутио писмо Попечитељству внутрени дела захтевајући „да о делу томе час пре надлежно известије овамо пошаље”.

На ово писмо следио је и одговор објављен у наведеној књизи „Чачак и Горњи Милановац”. Он, сем што је изнео неке од ствари у вези са разговором око куће Јованове, није се, као што се види из наведених докумената, могао односити на било каква „добра купљених од њега”. Никакви даљи контакти у овом смислу нису настављани ни следећих година, а они су од 7. септембра 1842. године, Јовановим одласком са кнезом Михаилом и братом Јевремом из Србије били и онемогућени.¹⁵

Новембра те 1847. године Попечитељство финансија је због докумената потребних Попечитељству правосудија у парници око среске куће у Трстенику упутило писмо Попечитељству внутрених дела. У писму је стајало да је то Попечитељство дознало од Начелства округа Чачанског „да се сва акта бивше Моравско-Подринске Војне команде у једном чардачету Г. Јована Обреновића под надзиранијем његовог Пуномоћника Степана Каргановића налазе.”

Када је ово сазнало, Попечитељство финансија је било наложило Начелству среза да „иста акта од Каргановића изиште, и као званична у своју Архиву стави”. Одговор начелства је гласио „како оно та Акта у своју Архиву због велике тескобе, и слабог стања зданија примити и ставити нема где.”

15. *Историја српског народа*, књ. V-1, стр. 259.

Закључујући ово писмо истакнуто је да се не би „ова званична Акта, која и Попечитељству Внутрених дела по струци војној и Попечитељству Финасије по новчаној струци можда више пута потребовати могу, по приватним чардацима повлачила.“¹⁶ Попечитељство финансија умољава Попечитељство Внутрених дела, да оно наредбу учинити изволи, како би се поменута акта овамо у Београд, пренела, и у Архиву хваљенога Попечитељства ставила.¹⁷

После неколико дана, крајем новембра, следио је и налог Попечитељства внутрених дела да оно сва ова акта бивше „Моравско-Подринске Военне Команде“, пошто нема где да их смести, покупи и „на рабацијским колима, која ће имати под кирију погодити овоме Попечитељству пошаље.“

Међутим, одговор Начелства који је стигао тек после месец дана, крајем јануара 1848. г., садржавао је и једну нову чињеницу. Њу је Начелству изнео пуномоћник Јована Обреновића. Он је, када му је начелство затражило кључ од оних просторија „у којој се Архива Моравско-Подринске команде и Г. Јованова од свију година његовог чинодејствовања наоди,¹⁸ да онде има и такови акта, свидитељства, Тапија и рачуна коекаквиј која он жели из Акта Моравско-Подринске команде издвоити и за Г. Јована задржати.“¹⁹ Само пак начелство је тражило од Попечитељства решење по овом захтеву, на основу кога би оно касније дејствовало.

У одговору упућеном Начелству, Попечитељство је навело да се оно слаже да начелство Каргановићу „дозволи она акта из Архиве одвојити“, а остала да пошаље како му је у ранијем упутству речено у Попечитељству.

Извештај Начелства округа чачанског поднет половином фебруара доносио је да је Каргановићу у присуству помоћника Окружног начелника било дозвољено да се „Акта из Архиве Моравско-Подринске Канцеларије, која Г. Јовану као приватна принадлеже“ издвоје, а званична Акта „су у сандук један Начелничества заковата, и та Акта онако пакована у сандуку Високославном попечитељству по рабацији Ђури Ковачевићу, за цену од 50 гроша, послата у Београд.“²⁰

Значај оваквог решења Попечитељства, и извршеног налога од стране Начелства, био је вишеструк. Доласком ове Архиве била су спа-

16. Подвукао П. Љ.

17. АС, МУД, П ф III р. 129/848.

18. Подвукао П. Љ.

19. АС, МУД, П ф III р. 129/848.

20. АС, МУД, П ф III р. 129/848.

сена драгоцен документ која данас чине основу одељка „Јован Обреновић” фонда Кнежеве канцеларије у Архиву Србије. Она служе као незаобилазан фактор у изучавању историје чачанског краја.

Попис „чачанског округа” 1853. године

Пописи су једна од најважнијих и истовремено најтежих радњи у оквиру статистике. Ови пописи бележе податке који имају да служе разним административним потребама, а служе и као грађа за научна испитивања.

Што су историјске науке за расветљавање прошлости, то је статистика за стварно сазнање садашњости. Но, она се не зауставља само на ономе што је данас, него обухвата и оно што је било.

Прихватајући ова сазнања о статистици, наши преци су је унели још као обавезу доста рано. Они су још од 1934. године започели са прикупљањем и обрадом најразличитијих података. Као своју обавезу они су то унели и у уредбе засноване на Уставу, као што је онај из 1838. године, у историји познатом под називом „Турски устав”.

У периоду од 1834. до 1853. године обављено је седам пописа. Године 1854. припреман је нови, осми попис. У циљу припреме за тај попис чињене су разне радње, а вероватно је и овај попис који ћемо изложити један од таквих покушаја.

Петнаестог фебруара Полицајно одељење Попечителства внатрених дела, задужено и за статистику је предложило „да се свим началничествама и Управитељству вароши Београда препоручи, да она попишу колико у Отечеству нашем има: Окр. началничества, Судова, Срезова, Обштина, Примир. [ителни] судова, Села, Кућа; Зданија Правителствени (државни), Окружни, Прав. [ителствени], срезски кућа, Кућа обштински, Шпитаља, Бања; њива обштински, ране обштинске, Бикова и Ајгира Обштински; Барутана, Фабрика; колико има житеља, порески глава, чиновника Полицајни, чиновника судејски; скела на Рекама, Карантина, Ђумрука, Полукарантина, састанака, колико има чиновника ђумручки, Санитетски, служитеља њини; Свештеника, Калуђера, Протојереја, Наместника, Архимандрита, Игумана; Школа основни, Учитеља, Бака, Школа женски, Ученица, Школа приватни, ученика у њима, Школа женски приватни, њини ученица, Школа трговачки, ученика исти; Школа на другим језицима; Епископа, Консисторија и Калуђерица.”

Седамнаестог фебруара је одлучено „по предложеному да се поступи”. Акт о томе отпослат је 20. фебруара 1853. године.²¹

Одговори на постављена питања стигли су почетком 1854. године. Међу њима и одговор Начелства округа чачанског, чију садржину овде износимо:

Сума свега пописа за округ је: Начелство округа 1; Суд окружни 1; Срезова 4; 59 општина; 58 примирителних судова; 223 села; 6.924 куће; 6 зданија правит.; 5 кућа правит. срезски; 59 кућа општински: 18 црква, 4 манастира; 2 барутане. 16.150 ока хране; 35.234 житеља; 8.038 порезки глава; 345.785 гроша годиш. пор.; 15 полицајни чиновн.; 11 судејски чиновн.; 6 полицај. практиканата; 7 судски практик.; 86 пандура полицајски; 4 пандура судејска; 2 поштара, 5 поштански служитеља; 7 скела; 1 карантин; 1 Ђумрук; 2 чиновника карантинска; 1 чиновник ђумручки; 7 карантински служитеља; 1 ђумручки служитељ; 32 свештеника, 18 калуђера; 2 протојереја; 2 намесника; 2 игумана; 12 школа; 351 ученика; 1 женска, 24 ученице; 3 конзисторија, 3 вароши и 1 испосница.²²

А по срезовима је то изгледало овако:

Срез Драгачевски:

1 срез; 17 општина; 17 прим. судова; 40 села, 1400 кућа; 1 кућа правит. среска; 17 кућа општински; 6 цркви, 2 манастира; 2 барутане; ране општинске 1950 ока; житеља 3560; порески глава 2.682; данка годишњег 134.100 гроша; 2 полицајна чиновника, 6 полицајна пандура; 1 скела; 9 свештеника, 7 калуђера, 1 намесник, 1 игуман; 1 школа основна; 1 учитељ, 33 ученика.

Срез Карановачки:

1 срез; 18 општина; 18 прим. судова; 38 села, 2493 кућа; 2 куће правит. среское; 18 кућа општински; 5 цркви. 5.700 ока хране општинске; житеља 12.787; порески глава 2.214; данка 55.460 гроша, 2 полицајна чиновника, 6 полицајни пандура; 1 скела на рекама; 10 свештеника; 4 основне школе, 4 учитеља, 53 ученика.

21. АС. МУД. П. деловодни протокол № 702/1853.

22. АС. МУД. П ф П р. 42/854.

Срез Трнавски:

1 срез; 12 обштина; 12 прим. судова; 28 села, 1661 кућа; 4 зданија правит. окружни, кућа правитељ. срески 1; кућа обштински 12; цркви 4, манастира 1. ране општинске 8.500 ока; житеља 8.987; порески глава 1.634, данак годишњи 81.750; 2 полицајна чиновника, 1 полицајни практикант, 4 полицајна пандура; 1 поштар, 3 служитеља поштанска, скела на рекама 1; 8 свештеника, 1 калуђер, 1 протојереј; 4 основне школе, 4 учитеља, 130 ученика; 1 женска школа, 24 ученице; 1 консисторија; 1 варош.

Срез Студенички:

1 срез; 11 обштина; 10 рим. судова; 117 села, 1120 кућа; 1 кућа прав. среска; 10 кућа општине; 2 цркве, 1 манастир, хране нема; 8.600 житеља; 1.301 пореска глава, 65.050 гроша годишње; 3 полицајна чиновника, 58 полицајних пандура; 3 скеле на рекама; 1 карантин, 1 ђумрук, 2 чиновника карантинска, 1 чиновник ђумручки; 7 карантинских служитеља, 1 ђумручки служитељ; 3 свештеника, 10 калуђера, 1 намесник, 1 игуман; 1 основна школа, 1 учитељ, 20 ђака; 1 варош; 1 испосница.

Варош Карановац:

1 окружно надлежатељство; 1 окр. суд; 1 обштина; 1 прим. суд; 250 куће; 2 зданија правит. окружна, 2 обшт. куће; 1 црква; 1300 житеља, 207 порески глава, 9.425 гроша годишњи порез; 6 полицајни чиновника, 11 судејскиј, 5 полицај. практикант; 7 судеј практи; 12 полицајни пандура, 4 судејска пандура; 1 поштар, 2 поштанска служитеља; 1 скела на рекама; 2 свештеника, 1 протојереј; 2 осн. школе, 2 учитеља, 103 ученика; 1 варош.

ČAČAK IN THE EYES OF CONTEMPORARIES IN THE FIRST HALF OF THE 19th CENTURY

Apart from the events he took part in, 'Master' Jovan, a brother of duke Miloš, bequeathed two lasting memorials, two palaces. Out of them, the palace in Čačak still presents a town decoration. The author in his paper wanted to present some unknown data related to the attempt of the sale of the mentioned palace to the Serbian state, as well as to the preservation of cultural treasury, testimony concerning Jovan's work, archives of particular importance.

Both the inventories from the 19th century and contemporary registers are preceded by a series of activities. These inventories are of major significance. The recorded data are beneficial for various administrative and scientific studies. The publication is essential as to save this treasury from oblivion and negligence.

On the basis of the data briefly presented, the author aims to inform the social and scientific public about the stated issue.

Ljubodrag Popović

LA VILLE DE TCHATCHAK VUE PAR UN CONTEMPORAIN DANS LA PREMIÈRE MOITIÉ DU XIXe SIÈCLE

L'hospodar Yovan, frère du prince Miloch, nous a légué, outre les notes sur les événements auxquels il avait pris part, deux palais, dont celui qui se trouve à Tchatchak est un bijou d'architecture qui rehausse l'aspect de la ville.

L'auteur du présent texte a voulu exposer ici certaines données inconnues relatives à la tentative de vendre ce palais à l'État serbe, mais aussi celles qui concernent le trésor qui y est déposé, – documents d'archives d'importance capitale qui gardent le souvenir de l'activité de Yovan.

Les inventaires dressés au XIXe siècle, ainsi que ceux de nos jours, avaient exigé toute une série d'opérations préliminaires. Or, l'importance de celles-ci est immense. Les inventaires enregistrent des données qui, tout en étant utiles aux divers services administratifs, présentent de l'intérêt comme documents, étant donné qu'ils fournissent des informations nécessaires à ceux qui s'occupent de recherches scientifiques. Il faut les publier, car, comme trésor enfoui, elles ne servent à personne.

Nous espérons que les données que nous avons publiées ici atteindront le but que nous nous sommes proposé: mettre celles-ci à la connaissance du public et des savants.

Ljubodrag Popović